

ALISHER NAVOIY "SADDI ISKANDARIY" DOSTONINING TARBIYAVIY AHAMIYATI.

Farg'ona shahar 1-sonli politexnikumi ona tili va adabiyot fani o'qituvchilari

Ashurova Oftobxon Hoshimovna

Luqmonova Yoqutxon Shavkatjon qizi.

Kalit soʻzlar: Xamsa – Beshlik, Masnaviy - She'riy janr, Iskandar Zulqarnayn - "Ikki shoxli Iskandar", Sharafnoma - Shon-sharaf, Iqbalnoma - Baxt-saodat, Sadd - To'siq, devor, Donishmandlik, Hakimlik, hikmat, Ma'rifiy - ma'naviy-axloqiy tarbiyaviy, Adabiy meros, Falsafiy talqin, Madaniy sintez, Didaktika, Hukmdor ideal, Turkiy til.

Alisher Navoiy (1441-1501) – buyuk o'zbek shoiri, mutafakkiri va davlat arbobi bo'lib, uning "Xamsa" (beshlik) asari turkiy xalqlar adabiyotining durdona manzarasi hisoblanadi. "Saddi Iskandariy" ("Iskandar devori") esa shu besh dostonidan to'rtinchisi bo'lib, Iskandar Zulqarnayn (Buyuk Iskandar) hayoti va sarguzashtlariga bag'ishlangan.

Asarning mazmuni va tuzilishi:

Navoiyning "Saddi Iskandariy" dostoni ikki qismdan iborat:

"Sharafnoma-i Iskandariy" – Iskandarning harbiy yurishlari, g'alabalari va adolatli hukmronligi haqida

"Iqbalnoma-i Iskandariy" – Iskandarning donishmandlikka intilishi, falsafiy qidiruvlari va ma'rifiy sarguzashtlari haqida

Asarda Iskandar nafaqat buyuk sarkarda, balki donishmand podshoh, adolat taratuvchi va haqiqat izlovchi sifatida tasvirlanadi. Bu dostonning asosiy qismlarida

Iskandarning turli mamlakatlarga qilgan sayohatlari, u yerda duch kelgan ajib hodisalar va o'ziga xos odamlar bilan suhbatlari bayon qilinadi.

Asarning badiiy xususiyatlari:

Navoiy "Saddi Iskandariy"da o'ziga xos uslubda Iskandar obrazini yaratgan. Ushbu dostonida:

Tarixiy va afsonaviy elementlar uyg'unlashgan

Didaktik va falsafiy mazmun chuqurligi bilan ajralib turadi

Tasviriy san'at yuqori darajada – tabiat manzaralari, jang sahnalari, psixologik portretlar mahorat bilan berilgan

She'riy uslub Navoiyning o'ziga xosligini namoyon etadi – murakkab badiiy tashbehlar, ramzlar, ifodali tasvirlar

Asarning mazmuniy jihatlari

"Saddi Iskandariy"da bir qator muhim g'oyalar ilgari surilgan:

Adolat va insonparvarlik – hukmdorning asosiy fazilatlari sifatida

Bilim va donishmandlik – inson kamolotining asosi

Dunyoviy qudratning o'tkinchaligi – boylik va hokimiyatning vaqiyiligi

Turli madaniyat va dinlar o'rtasida hikmat izlash

Ijtimoiy adolat va xalq farovonligi g'oyalari

Adabiy ahamiyati

Navoiyning "Saddi Iskandariy" dostoni turkiy adabiyotda Iskandar mavzusidagi eng yirik asarlardan biri hisoblanadi. Shoir Nizomiy Ganjaviy va Alisher Navoiyning "Iskandarnoma"laridan ilhomlangan bo'lsa-da, o'ziga xos talqin

yaratgan. U Iskandar obrazini ma'rifiy va falsafiy jihatdan boyitgan, unga chuqur ma'naviy mazmun bergan.

Muhim sanalar.

1441-yil - Alisher Navoiyning tavallud topgan yili

1483-1485-yillar - "Xamsa" asarini yozish davri

1991-yil - Navoiyning 550 yillik yubileyi (UNESCO tomonidan nishonlangan)

2001-yil - Navoiy vafotining 500 yilligi

2021-yil - Navoiyning 580 yillik yubileyi

Asosiy Manbalar:

Qur'oni Karim - Iskandar Zulqarnayn haqidagi rivoyatlar (Kahf surasi)

Nizomiy Ganjaviyning "Iskandarnoma"si - Forscha asar

Amir Xusrav Dehlaviyning "Aynal hayot" asari - Hind-fors an'analari

Firdavsiyning "Shohnoma"si - Fors eposi

Iskandar haqidagi yunon va sharq rivoyatlari.

Ta'sir Ko'rsatgan Madaniyatlar:

Islom madaniyati - Diniy va axloqiy qadriyatlar

Fors adabiyoti - She'riy an'analar va mazmun

Turkiy madaniyat - Mahalliy an'analar va qadriyatlar Yunon falsafasi - Aflotun va Aristotel ta'limotlari

Sug'd va Xorazm madaniyatlari - Markaziy Osiyo an'analari

Xulosa

Alisher Navoiyning "Saddi Iskandariy" dostoni nafaqat buyuk sarkardaning sarguzashtlari, balki insoniyatning abadiy qadriyatlari – donishmandlik, adolat, insonparvarlik haqida falsafiy she'riy asardir. Ushbu doston o'zbek va umuman turkiy xalqlar madaniy merosining noyob durdonalaridan biri bo'lib, bugungi kunda ham o'zining dolzarb ma'naviy ma'nosini yo'qotgan emas. Navoiyning bu asari orqali biz nafaqat o'tmishdagi buyuk shaxsning hayotiy izdoshlarini, balki inson kamolotining abadiy qonuniyatlarini anglash imkoniyatiga ega bo'lamiz. Ushbu ma'lumotlar "Saddi Iskandariy" dostoni haqida chuqurroq tushunchaga ega bo'lish, ilmiy tadqiqotlar olib borish yoki o'quv materiallari tayyorlash uchun asos bo'la oladi. Har bir manbani o'rganishda uning ilmiy ahamiyati, muallifi va nashr qilingan davrni hisobga olish muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- Navoiy, Alisher - "Xamsa" (To'liq asar)
- Navoiy, Alisher - "Saddi Iskandariy" (alohida nashrlar)
- Bertels, Ye. E. - "Navoi. Opyt tvorcheskoy biografii" (Moskva, 1948)
- Dale, Stephen F. - "The Garden of the Eight Paradises: Babur and the Culture of Empire" (2004)
- Nosirova, D. - "Navoiyning "Saddi Iskandariy" dostoni: badiiy obrazlar tizimi" (Filologiya masalalari, 2010)
- O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi - "Navoiy" va "Xamsa" maqolalari
- O'zbek adabiyoti tarixi (5 jildlik, 2-jild)
- Sharq adabiyoti - Oliy o'quv yurtlari uchun darslik
- Navoiyshunoslik - O'quv qo'llanma (Toshkent, 2001)
- Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti portali
- Ziyo.uz - O'zbek klassik adabiyoti to'plami.